

Nr 12

Utlåtande i anledning av motioner om vidgad information till riksdagen i valutapolitiska frågor.

I de likalydande motionerna I: 216 av herr Gösta Jacobsson och II: 315 av herr Magnusson i Borås hemställas att riksdagen skall

dels uppdraga åt fullmäktige i riksbanken att framlägga förslag till lämpliga former för ökad kontakt och aktuell information rörande viktigare till riksbankens och valutastyrelsens förvaltning hörande ärenden,

dels hemställa till Kungl. Maj:t att i erforderlig omfattning genom tillkännagivanden till riksdagen möjliggöra debatt rörande vidtagna valutapolitiska avgöranden av större vikt.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttrande från fullmäktige i riksbanken.

Motionerna

Efter att ha angivit några huvuddrag i det internationella monetära systemet och betonat dettas betydelse för vårt lands ekonomi anför motionärerna att systemet på sistone råkat i gungning genom oro på de utländska valutamarknaderna. Även om oron dämpats finns, framhåller de, risk för att nya valutakriser kan uppstå. Motionärerna berör så olika i den internationella debatten framförda förslag till reformer i det monetära systemet och uttalar att riksdagen har starka skäl att i fortsättningen på ett helt annat sätt än hittills hålla sig à jour med utvecklingen på valutaområdet. Nu föreliggande informationsmöjligheter, för vilka en redogörelse ges, borde enligt motionärernas mening kompletteras med en möjlighet för riksbanken att lämna direkta rapporter till riksdagen om händelser på det valutapolitiska och penningpolitiska området. Även regeringen borde befrämja en ökad levande debatt i riksdagen i hithörande frågor.

Uppgifter i anslutning till motionerna

I § 72 regeringsformen stadgas att riksbanken förbliver under riksdagens garanti och förvaltas av sju fullmäktige, av vilka riksdagen väljer sex och Kungl. Maj:t förordnar en, som är fullmäktiges ordförande. Närmare bestämmelser om riksbankens verksamhet finns i lagen den 30 juni 1934 (nr

437) för Sveriges riksbank och i det av riksdagen utfärdade bankoreglementet (gällande lydelse RFS 1968: 1). I 14—16 §§ riksbankslagen stadgas om olika internationella transaktioner, såsom köp och försäljning av utländska valutor och värdepapper, upptagande av utländsk kredit samt beviljande av kredit åt utländsk centralbank. Enligt 35 § riksbankslagen skall ärenden av slag som nu nämnts hållas hemliga; sekretesstiden är 50 år.

De valutareglerande åtgärder om vilka Kungl. Maj:t förordnar på basis av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) och om vilkas närmare utformning stadgas i valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264) ombesörjs i första hand av riksbanken. Dennas beslutanderätt på området utövas enligt 6 § valutalagen av en styrelse (valutastyrelsen), bestående av sju ledamöter. Av dessa utser Kungl. Maj:t fyra och bankofullmäktige tre, däribland vice riksbankschefen, som är valutastyrelsens ordförande. Valutastyrelsens beslut får överklagas hos fullmäktige, mot vilkas beslut i sådant fall talan icke får föras.

Enligt 37 § riksbankslagen skall fullmäktige efter varje års slut avge berättelse till bankoutskottet angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning. Denna berättelse skall utskottet enligt sin instruktion skyndsamt meddela riksdagen, vilket årligen sker genom utskottets memorial nr 1. Sedan riksdagens revisorer granskat riksbankens tillstånd och förvaltning under det gångna året och avgivit berättelse om granskningen fullgör bankoutskottet sin i instruktionen föreskrivna »granskning av riksbankens tillstånd och huru densamma styrd och förvaltat blivit». I det utlåtande i ämnet som utskottet avger till riksdagen upptas frågan om ansvarsfrihet för fullmäktige. Detta dechargeutlåtande innehåller regelmässigt en översikt över penning- och valutapolitiken under det gångna året. I varje fall när enighet inte uppnåtts inom utskottet beträffande utformningen av denna översikt brukar dechargeutlåtandet föranleda debatt i kamrarna.

Enligt praxis lämnar riksbankschefen två gånger årligen inför bankoutskottet en redogörelse för aktuella penning- och valutapolitiska frågor, ena gången — i samband med utskottets granskning av riksbankens förvaltning — främst i form av svar på frågor som framställts från utskottets sida. Dessutom har riksbankschefen eller vice riksbankschefen vid skilda tillfällen på begäran lämnat utskottet ytterligare information i valutapolitiska spörsmål.

En valutapolitisk debatt inom riksdagen kan komma till stånd på grundval av en interpellation eller enkel fråga. Senast förekom en sådan debatt den 11 december 1968, då statsrådet Wickman i första kammaren besvarade en interpellation av herr Gösta Jacobsson (h) angående förhållandena på det internationella valutaområdet.

Om muntliga meddelanden till riksdagen från Kungl. Maj:ts sida stadgas i § 56 riksdagsordningen. Sådant meddelande kan, om så prövas lämpligt, lämnas »i fråga, som angår rikets förhållande till främmande makt, eller i annat ärende av större allmänt intresse». Meddelandet lämnas i vardera

kammaren av en därtill förordnad statsrådsledamot och ger rätt till omedelbar debatt.

Yttrande av bankofullmäktige

I sitt remissyttrande över motionerna erinrar *bankofullmäktige* först om att riksbanken — såsom också motionärerna påpekat — är riksdagens bank och att jämfört med förhållandena i andra länder den svenska folkrepresentationen därför är väl tillgodosedd när det gäller information från centralbanken. Förutom på att riksdagen väljer riksbankens styrelse pekas på att riksbankens ansvar inför riksdagen leder till information och debatter såväl i bankoutskottet som i kamrarna.

Fullmäktige ifrågasätter därefter om sådan offentlig information och debatt som motionärerna synes önska är behövlig eller alltid ens önskvärd. Valutakriser av det slag som motionärerna i första hand tycks ha haft i åtanke som anledning därtill utmärks i hög grad av att läget är labilt, säger fullmäktige och anför:

I en sådan situation, där uppgiften är att i tysthet arbeta för att återupprätta ett måhända undergrävt förtroende, kan det ej vara rimligt att samtidigt stimulera till offentlig riksdagsdebatt och därmed sammanhängande publicitet. Det är lätt att föreställa sig att yttranden under en sådan debatt kan, om de missuppfattas eller tillmätas större betydelse än de rätteligen har, vålla betydande olägenheter. Det förefaller också olämpligt, att riksbanksledningen i sådana situationer skulle förbehållslöst i offentliga deklamationer inför riksdagen framlägga sin egen syn på en pågående utveckling. Detta gäller för övrigt ej blott av hänsyn till omedelbara svenska intressen utan i lika hög grad för att skydda utländska rättssubjekts befogade krav på sekretess. Att föreskriva riksbanken skyldighet att omedelbart informera riksdagen i dylika och liknande situationer vore alltså att medverka till uttalanden, som medvetet måste ges en så vag och allmän karaktär att de bleve skäligen innehållslösa.

Behovet av fullständig och öppen information från riksbanken till riksdagen, vilket fullmäktige inte ifrågasätter, fylles därför enligt deras mening bäst genom nuvarande system, som ger riksdagen möjlighet att i efterhand ta ställning till vidtagna åtgärder och därvid göra uttalanden som kan tjäna till ledning för fullmäktiges handlande i framtiden. I den mån fortlöpande kommentarer till en pågående utveckling begäres är riksbanksledningen också, säger fullmäktige, beredd att utveckla den nuvarande praxis beträffande besvarande av frågor i bankoutskottet och, när utskottet så önskar, ställa sig till förfogande för förtroliga överläggningar inom utskottet.

Utskottet

De internationella valutaförhållandena har, såsom motionärerna framhåller, under de senaste åren tilldragit sig stor uppmärksamhet. Ett inslag i utvecklingen på området har varit den strävan att tillgodose behovet av

ökad internationell likviditet som nyligen tagit sig uttryck i tillskapandet av systemet med särskilda dragningsrätter (se prop. 1968: 150, BaU 66). Ett annat, mera dramatiskt inslag har varit de kriser som drabbat vissa betydelsefulla valutor, främst det brittiska pundet, och som föranlett internationella stödåtgärder vari bl. a. Sveriges riksbank deltagit.

Med hänsyn både till den viktiga roll som valutapolitiken spelar i den internationella ekonomin och till de särskilda förpliktelser som vårt land påtagit sig på valutaområdet är det naturligt att hithörande frågor blir föremål för riksdagens intresse. I likhet med motionärerna finner utskottet det angeläget att riksdagen blir informerad om och får tillfälle att debattera de valutapolitiska förhållandena. Tidpunkten för och utformningen av denna information och debatt måste emellertid väljas med beaktande av de speciella problem som är förknippade därmed.

Vid sidan av riksdagens medverkan i författningsregleringen på området är det framför allt det årliga ställningstagandet till riksbankens förvaltning som ger riksdagen tillfälle att behandla valutapolitiska frågor. Motionärernas uttalande att bankofullmäktiges förvaltningsberättelse saknar omedelbart aktuellt intresse gör enligt utskottets mening knappast rättvisa åt det förhållandet att berättelsen — och bankoutslottets bl. a. därpå baserade granskning — kan tjäna som utgångspunkt för en förutsättningslös diskussion av valutapolitiken. Att i efterhand ta ställning till vidtagna åtgärder och därvid eventuellt göra uttalanden som kan tjäna som riktlinjer för riksbankens framtida handlande måste, som fullmäktige antyder, vara den naturliga formen för riksdagens deltagande i en sådan verksamhet som det här gäller. Ansvar för de löpande åtgärderna på valutapolitikens område bör däremot helt och fullt åvila det exekutiva organ, bankofullmäktige, som utsetts för bl. a. detta ändamål. Genom att i fullmäktige samtliga de fyra största riksdagspartierna finns företrädda, får de olika politiska meningsriktningarna anses ha möjlighet att öva inflytande på viktigare valutapolitiska avgöranden.

Den här angivna ansvarsfördelningen utgör måhända i och för sig inget hinder för den utvidgade information och diskussion som motionärerna anser önskvärd. Emellertid måste i detta sammanhang hänsyn tagas till de problem som en öppen debatt i riksdagen skulle kunna skapa i kritiska situationer och till de rimliga anspråk på sekretess som utländska intressen kan göra gällande. Vad bankofullmäktige härvidlag anfört i sitt remissyttrande synes värt allvarligt beaktande. Den ytterligare kontakt mellan riksbanken och riksdagen som kan vara motiverad torde därför i första hand få, liksom hittills, ta formen av sluten information till den mera begränsade krets som bankoutslottet utgör. Utskottet noterar fullmäktiges uttalade beredvillighet att medverka till att nuvarande praxis i fråga om sådan information med därtill knutet meningsutbyte utvecklas vidare.

Uteslutet är givetvis icke att i vissa fall även en kammardebatt kan vara

påkallad i anledning av valutapolitiska förhållanden. Bankofullmäktige är självfallet i princip oförhindrade att genom ett meddelande till bankoutskottet, som utskottet kan vidarebefordra till riksdagen, tillhandahålla underlag för en sådan debatt. Att en dylik åtgärd normalt inte ifrågakommer framgår av vad ovan sagts. Information från regeringshåll kan dels begäras av riksdagsledamöterna genom interpellationer och enkla frågor, dels, om så befinner vara befogat, på regeringens initiativ lämnas genom särskilda tillkännagivanden. Även härvidlag måste ovan angivna grunder för restriktivitet beaktas. Att rikta en generell hemställan till Kungl. Maj:t om vidgad information rörande valutapolitiska avgöranden är enligt utskottets mening inte motiverat. Av skäl som utskottet redovisat finns inte heller anledning att ge bankofullmäktige sådant uppdrag som motionärerna föreslår.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna I: 216 och II: 315.

Stockholm den 25 mars 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Stefanson (fp), Åkerlund (m), Lundin (s)*, Larfors (s), Mattsson (cp)* och Vilhelm Erik Carlsson (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s)*, Franzén i Motala (s), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Rask (s) och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.